

Ο ΣΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΑ

A

Σταθμός στην έξιλιξη της Ρωμαϊκής διανόησης, το τελευταίο βιβλίο του Σκληρού «Τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Φωτεινό, ώριο, άδρο, είναι ή πρώτη απότελεσμα γιά μαζίν έπιστημονική άνταξεψενική έξηγηση πάνω στο πρόβλημα της σύστασης της Ελληνικῆς κοινωνίας, θεμελιωμένη στη Μαρξιστική κοινωνιολογική θεωρία, συμπληρωμένη καὶ με δικές του πρωτότυπες παρατηρήσεις. Τέτοιο βιβλίο δὲν έχει κανένα άλλο άνάλογο στη γλώσσα μας. Στήν έπιδραση μόνο πού θὰ έχει κι αυτὸ τὸ βιβλίο, στας καὶ τὸ προηγούμενο, «Τὸ Κοινωνικόν μας Ζήτημα», μόνο μὲ τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη μπορεῖ νὰ ονυκριθεῖ. Μὲ τὴ διαφορὰ, πώς ὁ Ψυχάρης εἴτανε καλλιτέχνης, ἐνῶ ὁ Σκληρὸς εἴτανε φιλόσοφος, κοινωνιολόγος, μᾶς καλλιτέχνης δὲν εἴτανε. Γι αὐτὸ ἔνα τόσο φωτεινό βιβλίο, γραφμένο στήν πώ ἀναρχική μιχτῇ γλώσσα, μᾶς πληγώνει τὴν αἰστηση, λιγοστεύοντας τὴν ἐντύπωση ποὺ θὰ μποροῦσε ἀλλοιώτικα νὰ μᾶς γεννήσει. Ο Σκληρὸς, πού ὑπάπτειν τὴ φριγκὴ αὐτὴ Ἑλλειψη τοῦ βιβλίου του, δικαιολογήθηκε πώς αὐτὸ τόκανε ἐπίτηδες γιατὶ δὲν ἥξερε τὴ δημοτική καὶ γιατὶ ἥθελε νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ περισσότερο κόσμο. Πόσο φαίνεται πώς ὁ Σκληρὸς δὲν εἴτανε Ψυχάρης, δοσὶ καὶ ἀν διοτεῖς καινούριο δρόμο στὴ σύχρονη σκέψη μας! Γιατὶ κι ὁ Ψυχάρης είχε ἀνάγκη νὰ διαβαστεῖ, μᾶς αὐτὸ δὲν τὸν ἐσπρωξε νὰ κατέβει σὲ κανενὸς εἰδους ποχώρεση, κ' ἔτοι μᾶς χάρισε ἔνα ἔργο μεγάλο. Κι ὡς τόσο ὁ Σκλ. φαίνεται βαθειὰ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Ψυχάρη. Τὸ τελευταῖο ἔργο του, στὶς γενικές του γραφμές, ἐκεῖ πού ψυχολογεῖ τὸ χαραχτῆρα τοῦ Ρωμιοῦ, βούσκεται μέσα στὸν Ψυχάρη. Τόσο είναι δέδαιο πώς ὁ ἀληθινὰ μεγάλος μπορεῖ σὲ πάθε ἐποχὴ, καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ἄλλοι οὔτε ὑπτεύονται τίποτα, αὐτὸς μονάχα νὰ βλέπει ἀπὸ μακριὰ καὶ μέσα στὰ πηγά τοῦ σκοταδιοῦ τὴν ἀλήθεια τού κρυφολαμπτυζεῖ.

Τὸ βιβλίο τοῦ Σκλ. μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ κοιτάζει ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές του, σὰν ἔνα ἀρχιτεκτονικὸ κατασκεύασμα. Εμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρουν σήμερα οἱ ἰδέες τοῦ Σκληροῦ γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὴ γλωσσοπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, κι αὐτὲς μονάχα θὰ ἔξετασομε. Ἀλλοτε μπορεῖ νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ μᾶλλα ζητήματα.

Λοιπὸν ὁ Σκλ. φρονεῖ 1) πώς ή γλώσσα ποὺ πρέπει νάστοχησε τὸ Ἐθνος, είναι ή ἀγνή δημοτική, 2) πώς οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ ειδικοὶ γλωσσολόγοι πρέπει νὰ γράφουν μόνο τὴν ἀγνή δημοτική γιὰ νὰ χρησιμεύουν τὰ γραφόμενά τους γιὰ γλωσσικὸ πρότυπο στὸ Ἐθνος, 3) προσωρινὰ νὰ οἰκονομηθοῦμε ἀπὸ πέντε μὲ τὴ μιχτή, καὶ 4) ή γλωσσοπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση νὰ ἔξαπλουσθεῖ τὸ δρόμο της γιὰ νὰ φτάσει μᾶς μέρα κι ὀντς τὴ μέση ἐκπαίδεψη.

«Ἄς μὴν τρίβουνε τὰ χέρια τους οἱ μιχτοί. Υπάρχει μᾶς θεμελιώδητη διαφορὰ ἀνάμεσα αὐτούντων καὶ τοῦ Σκληροῦ. Αὐτοὶ κηρύχνουνε τὴ μιχτή γιὰ δριστικὴ γλώσσα τοῦ Ἐθνος, αὐτὴ μιάζουντε στὰ σκοτειὰ κι αὐτὴ θέλουνε νὰ ἐπικρατήσει στὸ μέλλο. Ο Σκλ. θέλει τὴ μιχτή σὸν θνατούσιον, ποὺ γιὰ δυσ-

οικούς λόγους πρέπει νὰ σταματήσουμε προσωρινὰ, καλλιεργώντας δύμας γιὰ τὸ μέλλο τὴν ἀγνή δημοτική. Ή διαφορὰ εἶναι ὀλοφόρωρη. Ο Σκλ. δὲ μιλεῖ μὲ περιφρόνηση γιὰ μεταψυχὴν καὶ οὐχὶ περιοδοῖ, διποτέ κάποιοι ἄλλοι γνωστοὶ μας. Αὐτὸ τονίσαμε κ' ἔμεις στὸ «Νομισματικό». «Ἄς κάνει καθένας οήμερα τὴ δουλειά του μὲ σπουδα γλώσσα μπορεῖ. Μὰ δποτοις ἀγαπάτε τὴ Δημοτικὴ ἀληθινά, ἃς φροντίζει νὰ τὴν ἐπιβελεῖ στὸν κρότο — ὅχι βέβαια μὲ τὸ στρατιωτικὸ νόμο — μὲ δῆλα τὰ μέσα ποὺ μπορεῖ νὰ διαθέσει μιὰ συστηματικὴ προπαγάντα, ἃς τηνὲ δουλεύει μὲ σύστημα καὶ μὲ τόλμη κι ἃς κάνει ὑπομονὴ ὅσο νὰ φθεῖ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Καισαρικὲς τομὲς δὲν ἐπιτρέπουνται στὴ γλώσσα.

Εἶδατε σεῖς καμιὰ τέτοια προπαγάντα γιὰ νὰ φωτιστεῖ ὁ κόσμος, γιὰ νάγαπτησε τὴ δημοτικὴ καὶ νὰ δεχτεῖ μιὰ μέρα λεύτερα καὶ μ' ἐνθουσιασμὸ τὴν ἐπιβολὴ τῆς; Τὸ ἐναντίο, εἶδαμε φοβέρες, κἄλτ, μήν κουνηθεῖ κανεῖς, ἀκούσαμε δημοσιογραφικὲς κλαπαδόρες, ποὺ μᾶς πήρανε ταῦτα μας, τονίζοντας ὑμνούς σ' ἔνα σωρὸ μεγαλοφυΐες, σ' ἔνα στενόχωρο τόπο, ποὺ οὔτε μπορεῖ νὰ χωρέσει, οὔτε καὶ χρειάζεται πρὸς τὸ παρὸ μεγαλοφυΐες, παρὰ ἀθόρυβους καὶ φιλόπονους δουλευτάδες.

Δὲν μποροῦμε νὰ ἐπαναλάβουμε βέβαια ὅσα εἰπαμε ἀλλοτε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ. Η γνώμη μας εἶναι πώς ή ἐποχὴ μας δὲν είναι ἀκόμα δριμὴ γιὰ νὰ λύσει τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας. Αὐτὸ δὲ σημαίνει βέβαια πώς τὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σκοτειοῦ είναι ἀνάγκη νὰ ξαναγυρίσουνε στήν καθαρεύοντα. Μὰ δὲν είναι καὶ καμιὰ ἀνάγκη, πρὸν ρὸ ίδιο τὸ Ἐθνος δημιουργήσει τὴν ἀληθινὴ τὴν γλώσσα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ είναι ἄλλη, παρὰ ή ἀγνή δημοτική, νὰ ἐρχόμαστε μεῖς ἀπὸ τῷδε τοῦ μιχτῆς, ἐμποδίζοντας ἔτοι τὴ φυσικὴ ἔξιλιξη τῆς δημοτικῆς γλώσσας.

δὸ μόνο πονχαμε ἔμεις νὰ κάνουμε σήμερα, είναι νὰ εἰνοήσουμε, νὰ ὑποβοηθήσουμε μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀνάπτυξη τῆς δημοτικῆς. Προπαγάντα καὶ δούλεμα τῆς γλώσσας πρὸ πάντων στὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο. Κ' οἱ δημοτικιστὲς οἱ ίδιοι πρέπει νὰ ξαναθρούνε τὸν ἑαυτό τους. «Ἄς τὸ ποῆμα καθαρά. Δέν εἶμαστε οὔτε μεῖς ὅσο πρέπει δημοτικιστὲς. Έχουμε πολλὴ καθαρευουσιανικὴ σκουριά στὸ αἷμα μας. Ἐγώ, ποὺ δὲν ἔχομε ποτὲ οὔτε ἔναν τύπο καθαρευουσιανικοῦ, τὸ ξαφιολογιέμαι, δὲν εἴμαι διόλου εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου. Έχουμε γίνει ἔμεις οἱ δημοτικιστὲς σήμερα πολὺ ἐπιφυλαχτικοί, συντρηπτικοί, πολὺ φρόνιμοι. Χάσαμε τὴν πατιὰ γλωσσοπλαστικὴ ὄρμη μας, μιγνιζόμαστε διποτέ — δποτοις, μὲ τὰ ὑπάρχοντα ἀλικά, νὰ ἔξικονομηθῶμε. Όχι. Δημοτικισμὸς θὰ πεῖ ἐπανάσταση. Πρέπει νὰ ἀποχήσουμε ἐπαναστατικὴ ὄρμη. Ἀδιάφορο ἂ θὰ ἀρέσουμε στοὺς ὀστούς, ἂ θὰ μᾶς διαβάσουνε οἱ ὀστοί, ἂ θὰ μᾶς ἀγοράσουνε. Θάρσει ἡ μέρα ποὺ διοι πέρα — πέρα θὰ μᾶς διαβάζουνε, καὶ θὰ μᾶς ὀμιλιθοπληρώνουνε κιλας. Άς ἀφήσουμε τὶς σημερινὲς δάφνες νὰ τὶς φάνε ὀλέας οἱ μιχτοί, κ' ἔμεις ἀς κοιτάζουμε γιὰ τὸ μέλλο. Γιατὶ αὐτές δὲν είναι λεότες δάφνες τοῦ Ἐλαΐνα, είναι δάφνες ἀπὸ τὴν ἀγορά. Ή δημοτική πρέπει νὰ κλουτσιστεῖ τάσο, ποὺ νὰ μίσεται νὰ ξανατούσει. Μέση τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνάγκες μας. Έργο τῆς δικτις. Μέση τονίσεις είναι, διποτέ καλὴ σαστά λέσι δ Σκληρός. Λέσ-

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ : ΔΕΥΤΕΡΟ
ΓΡΑΜΜΑ του ΨΥΧΑΡΗ Η ΜΙΧΤΗ
 με τον τίτλο:

νά χτίσουμε μιά καινούργια γλώσσα, παρά νά γνωριμούμε την παλιά. Οι διάφοροι χτίστες, πού θηλάνουν τά μιστριά τους κ' έπιμένουνε σώνει και καλά νά μας χτίσουνε με τό στανεί στάτι γιά νά καθήσουμε, καλό είναι νά περιορίσουνε τή δημιουργική τους δρμή. Τους ενδικαστοῦμε, μά δεν ἀποφασίσαμε ὀπόμα νά χτίσουμε τό σπίτι μας. Τό σκέδιο τό θέλουμε ἐπιστημονικό, τέλειο, δχι τσουσικό, για νά ίκανοποιεῖ δλες τίς ἀνάγκες μας και νά ενχωριαστεῖ τήν αιστητική μας, και τό σκέδιο αντό θά μας τό δώσει δ Πρωτομάστορας, δ Λαός, μαζί με τους κορυφαίους ἐπιστήμονές του και τους κορυφαίους λογοτέχνες, πού γνωστανε τήν ψυχή τους.

Η λέση θά ρθεῖ μοναχή της, μὲ φυσικό τρόπο.
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΤΟ ΤΑΙΡΙ ΠΟΥ ΑΜΑΡΤΗΣΕ

Κέλπαν : «νά πάμε νά πνιγούμε στάντικυν ηλιαθή πλατύ ποτάμι δε μας σχωριάνει τήν άμερτιά πόσμος μὲ τόση ἀπονά, νούφαρα μάδα μάζ γίνουν στρόμα και μοιρολόγια τό καλάμι θά λέγει, κ'έτοι δε θάλακούμι και τή στριγιά κακογλωσσιά».

Και ζεκινήσανε τρεχάτοι και σύρανε ἔκει ὀλόσια στο πράσινο ὅχτι σταματήσαν κ' είδαν θλιμμένα τά νερά, πυκνού τριγύρου και λουλούδια στήνανε ζώνενα μεθύσια καρπτοί καθήσαν στό χορτάρι, τά κέρια σφρίγνοντας γενά.

Τά μάτια τους είχαν καρφώσει στύμπικό, τό μπλάβι ρέμα πού μέσου τον ηθελαν νά πνιξουν τή νιότη τους και τήν δρμή γιά τή στραβή τους κόσμου γνώμη, γάν τό δικέραλο τό ψέμα κ' ἔγειρε η νάν σύ βιουρκωμένη τό φιλντισένιο τίς κοριά.

Μά δ νίδ τή φίληση μέ βιάση στή κείλη τά γαρουφαλένια, τή σήκωσε μ', δρμή περίσσια, στό δύσσε ἔκει τό ἐρηματό τή φέρνει και τήν ἀπομέτει, μὲ ξέχωρη φροντίδα κ' ἔννοια, στή γέραικη φτελιά ἀποκάτι, σάνθινο στρόμα μαρικό

«Ἄκου, γλυκειά μου, τήν ἀγάπη, τής σιγολέγει, ἐδῶγιορτάζει νά, κοιτάξε κ' οί πεταλούδες στήσανε γήρα μας χορό μέρμη πολλή κυλάει τό ρέμα-ώ; αστ τόν κόσμοντάζωρνάζει και νά πνιγούμε δε μάς δίνει γρυπή μου Ἀγάπη τόν καιό».

Σημόνη
ΣΙΤΣΑ ΚΑΡΑΓΙΣΚΑΚΗ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΔΕΚΟΧΤΩ

Τάριθμητική στή νέα 'Ελληνική διαν ἐκφράζουνε μάδα και μονάδα, τά λέμε στή σειρά και τα παράθεση, κιόλι καιτά σύνθεση.

Τά δίο πρώτα τά λέμε ἀρχαιόποεπας δηλ. πρώτα τή μονάδα κέντερα τή δεκάδα : δην τ ειν α (ι - ά), δηλ. μὲ τήρ ἀρχαία προφορά τον δ', πού μάς τή φύλαξε ἀγάλαστη τό προηγούμενο μωτόνιον (Γραμμ. Φιληγ. § 274) — και : δώ δεκα, δηλ. δυώδεκα μὲ τήρ ἀρχαία συναλοιφή.

Τάποδέλοιπα τά λέμε μὲ νεότερο τρόπο ἐκφέροντας πρώτα τή δεκάδα κέντερα τή μονάδα. Ι. χ. ἀδεκατίων, ἀδεκατέντε» κιλ. Κέκει πού ή ἀκοίδουδονά μονάδα ἀρχίζει ἀπό φωνητικό φτύγγο, γίνεται δη καινοτικός συνιδαθημός (κρόση, συναλεσση) τον ἀρχικού ἀφιονού φωνήσιον ἀπό τόν δικέρωμα προηγούμενο α (τελικό τον δέκα) τόν πιο δυτικό δηλ' δλους, Ι. χ. ἀδεκα-έη—δεκάδη, δεκα-επι-

δεκαφιά, δεκα-εννιά—δεκανηά. (Γραμμ. Φιληγ. § 75 καὶ Νομῆ ἀριθ. 335-6). Μόνο στό δεκα-οχτώ παραστιστεῖ δη καινοτικός και κάνει : δεκΟχτώ ἀντίς δεκαχτώ (πού θά είρανε τό καινοτικό).

Τό παραστιθημα ἀφιδ φωνητικά δένει ξηγέται, Θά τό ξηγήσουμε Ψυχολογικά. Ἐδῶ ἐπιδοῦ ή ἀνάλογια τοῦ οντθετικοῦ φωνήσιον. Ἐπειδὴ δηλ. τό ο θεωριέται καθαριτό δη οντθετικός φτύγγος τώ δυν οντθετικόν (Γραμμ. Φιληγ. οελ. 126, Σ').), δηπος οίλαν οί ἀρχαιοι : λογχοφόρος ἀντίς λογχηφόρος (ποβλ. τικη-φόρος), ήμεροθόρομος, ἀντίς ήμερα-θόρομος (ποβλ. ἀγορα-νόμος) κιλ. ἔτοι είπαντας κάποιον κοί νεοτερος : δεκΟφραγκο ἀντίς δεκα-φραγκο, και λοιπόν καὶ δεκΟχτώ ἀντίς * δεκαχτώ (παράβαλε : χαμόμηλα ἀντίς χαμαληλα, ζενγολιθης ἀντίς ζενγηλίτης κιλ. καὶ πιὸ ἀνάλογο στήν περίσταση τό Ροδίτικο : πρωτομάτωσες ἀντίς πρωταρμάτωσε).

Στό δ εκαφιδησεο δ τόπος μὲ δ, θογ-θωντιάς και τό δρυκιδ ο τοῦ ἀπλοῦ δ χιδ πού είναι πιὸ ἀπλοχωρεμένο μέδο στή ψυχή μας και διαιηριέται ἀνάλλαγο, γιατί σηρηζεται ἀπό τής ἀκβλουθης οντλαθῆς τόν ίδιο φτύγγο ώ, ποδναι και τονούμενος, μὲ τό νόμο τής φωνουρημῆς (Γρ. Φιλ. 289).

Στά δ εκαφιδησε, δ εκαφιδησε, πού δ ἀκβλουθης φτύγγος είναι ἀ τονούμενο, σηρηζεται και τονούμενο και τό τελικό α τοῦ πρώτον συνθετικοῦ : δ εκαφιδησε.

Στά δ εκαφιδησε, ἀφοδ ἀφομοιώθηκε τό τονούμενο ἐσε α (Γραμμ. Φιλ. οελ. 547) δ εκαφιδησε και γίνατε τό δυν δεκαφιδησε : δ εκαφιδησε φωνητικά ζεμενε τό τονούμενο α, γιατί κανένα ἀλλο ο σύντη τονούμενο σθετέτον δὲν ὑπάρχει νά σηρηζεται τό οντθετικό ο, πού στά ἀσιθμητικά δὲν ἀπλογώσεος ἀκβάματα γιατί διοπταται είναι και τεχαριστή τό κανένα τους στή μεγάλη γρήσης μένοντα μέδο στήν ωνηή μας.

Ο κ. Χατζηδάκης τό ξηγάδει ἀφιδ τό παραστιθημα, πάς τέχα ἐδῶ γίνεται, λέει, ή ἀροαίσα (!) ἔκθλιψη, και τό γούρει : δ εκαφιδησε (MNE, 6', 194). Μά γιατί δά στ δεκαφιδησε τόν ωνηή μας τήρησην δηλαδή τό γούρει πιᾶγι και στή δεκαφιδηση, δεκαφιδησε ;

Ούτος και τό Ίκανιώντο α πεσεσίτης (μὲ ε) ἀντίς τό κοινό ποστεσοίτης (μὲ ο) τένε σώζεται πού τό θέλει καθαριτό δογαία ἔκθλιψη, γιατί τήρησην δηλαδή : ἀπεστρεσίτης (μὲ ω), νοιτζ. Τό ἀπεστρεσίτης τό λέγε ἔτοι στήν Ίκανιά (μὲ ε), γιατί και τήρησην τόν ποθθεση ἀπό τή λέγε ἀπέ (μὲ ε), δηλαδή και στή πολλούς ἄλλους τέπους λέγε λ.γ. ἀπέ τό στήν, ἀπέ ε μένα. Τότης ἀπέ εύεντα). Κέκινε (ά) πε καιτά τίς δήλες, (ε ι) σε και μ.ε. Στήν Αστέρη γίνεται σκέδην τή π.λ. λ.γ. ποστεση πέ τό γούρει πιᾶγι στήν τίς : μέ τό γούρει πιᾶγι. Είσι ιδιαντα και στή Σαφακήνα.